

Japon resminin ustası IKUO HIRAYAMA

Güney Asya'da Japon Denizi denen bölgede yer alan bir adalar topluluğu olan Japonya çok uzun bir kültürel geçmişe sahiptir. Dünyanın pek çok diyarında olduğu gibi Japon kültürü de kendi binyesal karakterini alıstırırken başka kültürlerin birikimi ve deneyimlerini yaratıcı, özgün ürünler yaratmada kullanmıştır. Sanatın da kuşkusuz, toplumsal ve dinsel biçimlenme süreci içinde yaratıldığını görüldüğümüz Japonya'da toplumsal yaşamdan dinsel kurumsallaşmaya kadar pek çok alanın yaratılması, VI. yüzyılda Japonya'nın Çin ve Kore ile olan politik ilişkilerine dayanır. Budizm inancının Japonya'ya ulaşması beraberinde yazı yazma kültürü, heykel, resim, mimarlık gibi sanat ve zanaat bilgilerinin de Japon toplumuna aktarılmasına yol açmıştır. Kimler aktarmıştır buengin birikimleri Japonya'ya? Çin'den gelen Budist rahipler ve zanaatkarlar. Budist sutraların yazılması için Çin yazım yönteminin Japonya'ya uyarlanması gerekmiştir ilkin ve böylece ilk kez konuşma dilinden yazınsal bir dile yükselerek kendi yazım sistemlerini geliştirme alanı bulmuştur Japonca. Budizm'in yerel inanç biçimi olan Şinto ile uzlaşmaya varabilmesi birçok yüzyıl bulmuşsa da bu gelişimi engellemek bir yana, hızlandırmıştır.

YAZI VE RESİM BİRLİKTELİĞİ

Çin'in merkezî yönetim biçimi, klanlar halinde yaşayan Japon toplumunu bir kralın idaresinde yönetilen bir ilke şekline getirmiştir. Öyle ki kurumsallaşan ve farklı mezheplerle çeşitlenen Budizm bu merkezî yönetim oluşturma fikrinin kalıcı bir biçimde yerleşmesine büyük katkıları katkılarında bulunmuştur, hatta kimi zaman imparatorun üzerinde yoğun baskılar yaparak yönetimi değiştirecek kadar da güçlenmiştir. Resim sanatına döndüğümüzde, yazının ve resmin ortak bir gelişme ve birliktelik gösterdiğini gözlemliyoruz. Japon resmi kadar Japon yazısı da fırcayla yazılır. Yazım sistemi fikir yazısı yani her kavram ya da nesne için ayrı bir karakter şeklinde düzenlendiğinden özünde çizgilerden oluşan bir resimdir ve kendi sistematiği içinde yazılmak zorundadır. Onların Çin resim geleneklerinin etkisinde kalın ve Budist inancının öğretilerini hikâye eden Japon "resmi kara-e" adını alır. Bu Çin tarzı resim geleneklerinde yapılan betimlerin anlatan bir temidir. Japon resmi özgün yaratılarda Heian Dönemi'nde oluştuğu, bu zaman dilimi içinde hem,

AYKUT
GÜRÇAGLAR
aykutgurcaglar.com

Hiroshima'ya atılan atom bombasının görgü tanıklarından biri olan Ikuo Hirayama aslında sadece bir ressam değil aynı zamanda bir aktivist ve UNESCO İyi Niyet Elçisiydi

konularda, hem resim yapılan alanlarda bir çeşitlenmenin ortaya çıktığı görülür. Özgün Japon resmi 10. yüzyılda yaratılmıştır. Japon resmi kakemono denen duvara asılan rulolara, emaki denen yavaş doğru açılan yatay olarak konularak izlenebilen rulolara, byōbu adı verilen açılır kapanır paravanlara, shōji adı verilen yavaş doğru açılan, ipek ya da kâğıtla kaplı kapılar üzerine yapılırdı. Sanat iki resim alanı ayrı mimarisine ilişkilidir, paravan bir odayı bölümlendiren bir aksandır, yavaş doğru sürülerek açılan kapı ise evin iç ve dış mekânını ilişkilendiren en önemli öğedir ve duvar işlevi de görür. Konular da çeşitlenir on iki ay boyunca yapılan işlerin anlatımı, dört mevsimi gösteren ağaçları, kırları, yumuşak kıvrımlı tepeleri görüntülere eşlik eden sirti ve içinde insanları da olduğu görüntüler, ülkenin çeşitli kentlerini gösteren manzaranın, amaklere yapılan ve yazılan tarihsel olaylar, doğada ruhunu arındırma uğruna yolculuk eden bir keşif öyküsü, Genji Monogatari gibi dünyanın ilk ve en eski romanının kahramanlarının başından geçen öykülerin anlatıldığı yatay açılan rulolar Japon resim sanatının bal renkli, tiz ayrıntılı ya da sadece kıvrak, ritmik fırça vuruşlarına dayanan tek renkli yolun anlatımına dayanan diyalogik karakterinin yaratı ve yaşam alanlarını meydana getirdiği. Japon toplumunu keskin simgele-

tebakkalaşmanın olduğu aristokratik sınıfta bir toplumdur. İmparatorluk yönetiminin askeri sınıfların yani Şogunların eline geçtiği Tokugawa Dönemi (1615-1868) sınıfsal ayrışmanın yeniden belirlendiği, tacir ve sanatçıların toplumsal hiyerarşide büyük oranda gözetilmediği, kendi yapay yaşam alanları olan genel ev mahallerindeki çayhanelere ya da Kabuki tiyatrolarına sığınarak yaşamak zorunda bırakıldığı bir dönemdir. Ama bu dönem büyük bir sanatsal üretimin yaşandığı bir zaman dilimidir de. Aşırı yönetimin korktuğu tüccar kesimi vesilolarını çayhanelerde onlara hizmet eden garibolara ve Kabuki tiyatrolarındaki aktörlerle, ayunlara ve de bu dünyayı betimleyen sanatçılara aktırmıştır. Hiroshige, Hokusai, Katsushika gibi sanatçılar bu dönemin ustalarıdır. Ukiyo-e resmi bu hayatın anlatımıdır ve erken örnekleri 17. yüzyılda görülmeye başlanırken de ilkin bu dönemde yapılmaya ve çoğaltılmaya başlanmıştır. Hatta Japonya'nın neredeyse tüm Tokugawa Dönemi'nde kendisini dünyaya kapatan izolasyon politikasına rağmen Batı dünyasının sanat biçimleri de bu dönemde el altından ülkeye sokulan grovürü kitaplar yoluyla girmeye başlar, öyle ki Hollandalı tacirlerle olan kişisel bağlar nedeniyle Japonların öğrendiği ve çevirmeye başladıkları ilk Avrupa dili Flemenca olmuştur. Japonya'da feodal Şogun yönetiminin sonu 1868'de bir iç savaşın ardından Prens Meiji'nin imparator olarak ülkenin başına geçmesi ve meşruiyetini yeni yönetim kurumuyla almıştır. 1912 yılına kadar süren bu dönem Meiji Dönemi olarak bilinir ve ülkenin sosyal, endüstriyel ve siyasal olarak modernize edilerek Batı'ya yöneldiği bir dönemdir. Yeni aynı dönemde ülkenin Batı modelini örnek olarak Asyalı kuzenleri üzerinde son derece bir politika izlemeye başladığı bu dönem aynı zamanda ülkenin dünyaya bir çağın da başlangıcıdır.

BATI ETİKİ RESİMLERE ELEŞTİRİ

Meiji Dönemi'nde sanat önemli ölçüde değişime uğramaya başlar. Bu dönem önceleri hükümet eliyle Batı resimlerini ülkeye tanıttığı ve Batı'ya resim eğitimi için genç sanatçıları gönderdiği bir sanata bakanlığa dönüşmeye başlar. Ayrıca Batı'dan sanatçılar Batı tarzı resim öğretmek için Japonya'ya davet edilir. Sanat eğitimi veren yüksek okullar açılır. Japon döneminde Batı tarzı resme Yaga adı verilir. Fakat kısa bir süre sonra 1880'li yıllarda Japon sanat çevrelerinde Batı tarzı resme karşı sert eleştiriler yapılır ve resmi sergilerde sergilenmesi yasaklanır. Bu dönemde klasik Japon resim anlayışı olan Yamato-e yeniden canlandırılarak çağdaş bir bakış açısıyla üretmeye başlar ki bu resim anlayışı nihonga adını alır. Nihonga resmi Japon karakterine karşın Pre-Raphaelite akımı ve Romantik akımdan önemli etkiler alır. Ulusal resim anlayışı taraftarlarına karşılık Yaga tarzı (Batı resmi) resmi savunon sanatçılar Meiji Bureaux (Meiji Güzel Sanatlar Topluluğu) adıyla bir birlik kurular ve Batı resminin ülke içinde yeniden ilgi görmesine ön ayak olurlar. Meiji Dönemi'nin sonlarında 1907'de Japon Sanat Akademisi ve Bunten adlı devlet kontrolünde düzenlenen güzel sanatlar sergisi yaşamaya başlar. Bu kurumlar

Fransa'daki Güzel Sanatlar Akademisi ve Paris Salonları örnek alınarak oluşturulmuştur. Bunten Japon tarzı resim ve Batı tarzı resim yapan sanatçıların eserlerinin sergilendiği ortak bir buluşma yeridir, bu durum birbirini yadsayan iki karşıt hareketin beraberce var olabileceğini öğrenmelerine zemin hazırlamıştır. Taisho Dönemi (1912-1926) Batı tarzı resim hareketinin Japon tarzı resme üstünlük kazandığı bir zaman dilimidir. Batı'da eğitime gönderilen sanatçılar ülkeye Empresyonizm, Post Empresyonizm akımlarının etkileriyle geri gelir ve Fovizm'e dek uzanan etkiler bu dönemin Yaga resmine seçmeci bir yaklaşımla etkide bulunur. Hatta devlet kontrolü Bunten sergilerine karşı Nikokai (ikinci Bölüm Topluluğu) kurular. Batı perspektif, mekân ve ışık anlayışı Nihonga resmi üzerinde etkili olmaya başlar ve dönemin sonunda Japon ve Batı tarzı resim yapan sanatçıların ürettikleri eserler arasındaki belirgin biçimsel ayrım giderek saydamlaşır.

ATOM BOMBASINI GÖRMÜŞTÜ

İşte Ikuo Hirayama 1930 yılında böyle bir sanat ortamının çarşın ettiği Japonya'da, Hiroshima Eyaleti'nin Setoda kentinde dünyaya gelmiştir. Onun dünyaya geldiği dönemde Japonya tahminen Hirohito oturuyordu. Hirayama lise öğrencisi olduğu sıralarda Hiroshima'ya atılan atom bombasının görgü tanıklarından biri oldu. Bu büyük

Çok yönlü bir sanatçı olan Ikuo Hirayama geleneksel Japon resim tekniklerinin yanında Batılı resim tekniklerini de kullandı

felaket sanatçının yaşamı boyunca üzerinde derin izler bırakmıştır. Tokyo Sanat Okulu'na (günümüzde Tokyo Ulusal Güzel Sanatlar ve Müzik Üniversitesi) giren sanatçı burada Nihonga'nın kurucularından olan Maeda Seison'un öğrencisi olmuştur. Tokyo Sanat Okulu'ndan 1952 yılında mezun olan Hirayama ilk ödülünü 1953 yılında henüz genç bir sanatçıken 38. Japon Güzel Sanatlar Enstitüsü Sergisi'ne koyduğu 'Lejü/Eve Dönüş Yolu' adlı eseriyle kazanmıştır. 1964 yılında Japon Sanat Enstitüsü üyeliğine seçilen Hirayama tarihsel mirasın anılması ve korunması konularına büyük önem vermiştir. Japonya'nın en eski Budist mabetlerinden biri olan Haryuji Tapınağı'nın Altın Kışk adını alan kutsal mekânın duvarlarında yer alan resimlerin bakımında görev almıştır. Bu çalışmalarına 1973 yılında Takamatsu-zuka mezarlarının duvar resimlerinin restorasyonunu da eklemek gerekiyor. Çok yönlü bir sanatçı olan

Hirayama geleneksel Japon resim teknikleriyle Batı resim tekniklerini birleştirerek, bir anlamda yaratıcı bir uzlaşma vücuda getirebilen bir usta olarak karşımıza çıkar. Doğada eskizler yapan Hirayama suluboya, mürekkep, karakalem, tıval üzerine yağlıboya, kâğıt üzerine fırçayla suluboya ya da ippek üzerine mürekkep ve suluboya gibi çeşitli Japon ve Batı tarzı teknikleri büyük bir ustalıkla kullanmıştır. Erken dönem resimlerinde manzara, figür ya da figürsüz manzaralar ön plandadır. Fovizm, Ekspresyonizm'den geleneksel Nihonga ile Ekspresyonist akımların birarada ele alındığı renğin ve duygusal ifadenin öne çıktığı bir betimleme anlayışı sanatçının resimlerine hâkimdir. 1970'lerden sonraya özellikle belli bir konu üzerine çeşitli temaların ele alındığı serilerden oluşan büyük boyutlu çalışmalarına öne çıkar Hirayama. Bu büyük boyutlu çalışmalarında geleneksel çok panelli paravan formatındaki yüzeyleri kullanan sanatçı Hiperrealizm'e varan bir anlamından tarihsel olayların topografik bir kurguyla anlatıldığı, geleneksel Japon resmine uzanan bir sanat dili çoğukuluğunu kullanmıştır. Bu serileri içinde İran, Irak, Çin ve hatta Türkiye gibi gezdiği bölgelerin düşsel manzaralarına yer verdiği İpek Yolu adlı resim serisi dünya çapında bir üne sahiptir. Hirayama dünya kültür mirasının korunması yolunda caba saif eden bir aktivisttir. 1989 yılında UNESCO'ya Niyet Elçisi seçilen sanatçı Çin'deki Magao Mağaraları'nın, Afganistan Bamiyan'da yer alan Budha heykellerinin yok edilmesine karşı, Kuzey Kore'deki Koguryo Mezarları için koruma ve onarım kampanyaları düzenlemiştir. Mezun olduğu okulun müdürlüğü görevini iki kez yapan Hirayama, 1996 yılında Fransa'dan Légion d'Honneur, 1998'de Japonya'dan Kültürel Uyakot nişanları almıştır. Sanatçı yaşadığı süre içinde ödünce aldığı kent Setoda'da bir müze kurmuştur. Hirayama 2 Aralık 2009 tarihinde yedisiz dokuz yaşında oranizasyon ayırmıştır. ■

